

Kodumaa nr. 49, 7. XII 1966.

Juttu Eduard Tubinaga

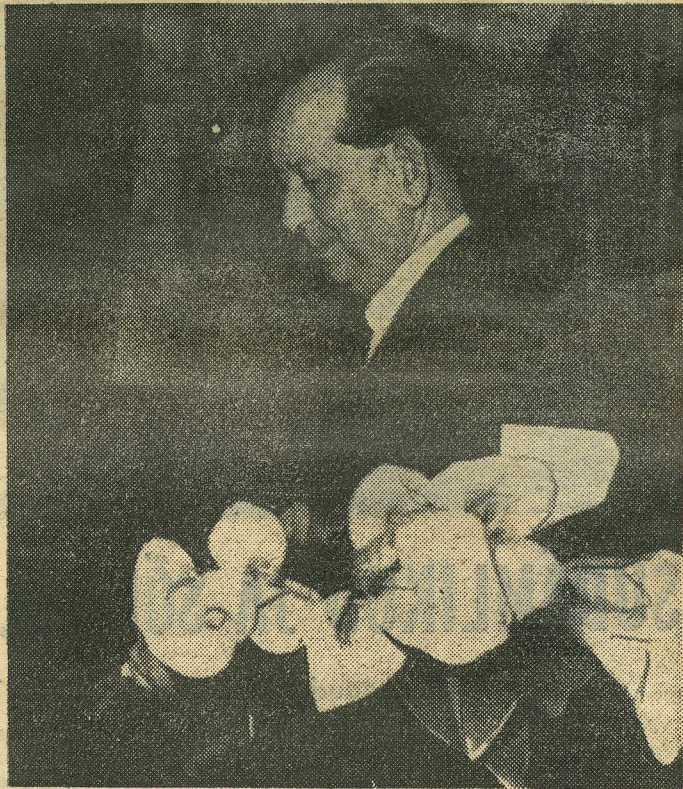
Suursündmusena meie teatrielus tõi «Estonia» uuesti lavale Eesti esikballeti — Eduard Tubina «Krati». Niisil on see meie rahvapärimestele tuginev kaas-aegne tantsuetendus jõudnud nüüd juba neljandat korda rambivalgusesse, olles lavastatud mõlemas teatris — «Vanemuises» ja «Estonias» — kaks korda. Võrreldes uut, kõige viimast lavastust neljakümne aastate variandiga, leiame siin pisut ka autoripoolseid täiendusi. «Krati» sünni- ja ajaloo kohta ütleb helilooja ise teatri kavalehel: «Kuuenda «Krati» etenduse ajal põles «Estonia» koos ainukese partituuri ja orkestrimaterjaliga maha. Järele jäid «Vanemuise» orkestrimaterjal ja üks klaviir. Kodumaalt lahkudes võtsin need kaasa ja siin nad vedelesid, kuni 1959. a. tegi «Vanemuise» teater mulle ettepaneku partituur uuesti restaureerida ning lubada teos «Vanemuises» lavale tuua. Partituuri restaureerimine orkestri nootide järgi on küll vist kõige igavam ning kannatust nõudvam töö, mida senini tean. Tegin selle siiski umbes ühe aasta jooksul ära, ühtlasi viimistledes üksikuid detaile, nüansse, koondades laialivalguvusi jne. Ainuke uus löik on õitsiliste sissetulek, kus endise poiste laulu (mis väga igav ja vesine tundus) asendasin «Mustjala rongkäiguga.»

Eesti balletisõpradel on tõstne põhjus heliloojale tänulik olla, et ta selle igava ja kannatust nõudva töö siiski ette võttis. Seda enam, et «Krat» ei tähenda olulist ečasissammu mitte ainult meie kaas-aegse rahvusliku helikeele arenguloos, vaid ka iga tema lavaletulek tähistab viljakaid otsinguid eesti rahvusliku balletikunsti valdkonnas. Jagades tunnustust mõlemale viimasele «Krati» lavastusele, lausub autor ise:

«Ida Urbeli lavastuses «Vanemuises» 1961. a. oli rakendatud stiliseeritud klassikalist varvas-tantsu, millesse oli maitsekalt sisse põimitud rahvatantsuelemente. Enn Suve on oma lavastuses mitmekesisistanud tantsu-võtted, samal ajal pidevalt rahvuslikku joont silmas pidades Kiituseks noorele balletimeistritele on seegi, et tema lavastuses ei ole tühje kohti, küll aga hästi palju leidlikkust, mis on muusikaga heas kooskõlas.»

Lisame juurde, et Enn Suvele on «Krat» alles kolmandaks balletilavastuseks üldse. Ta debüteeris Stravinski «Looga sõdurist», sellele järgnes Tšaikovski «Pähklipureja». «Krati» lavastust jälgides saab selgeks, et siin tõepoolest ei ole enam sammutud M. Petipa, omaaegse Tšaikovski balletide lavastaja traditsioonilist rada, vaid pigemini astunud juba M. Fokini, Stravinski varasemate balletide lavastaja teele. «Krati» lavakujunduse autoriks on kunstnik Mari-Liis Küla, kelle loodud lavapildid on väga lähedased Kristjan Raua väljenduslaadile. Orkestrit juhatab Kirill Raudsepp.

««Estonia» orkester mängib väga hästi,» andis Eduard Tubin hinnangu juba pärast peaproovi. Kuid ega see ole esmakordne juhus, kus Eduard Tu-

arvesse võttes muidugi antud sajandi ja autori stiili. Teinekord aga tuleb tahtmine ka teistsuguste meistrite töid uurida. «Eriti huvitavad mind heliloojad-«erakud.»» räägib Eduard Tubin. «Nende loomingut ja tõekspidamisi ulatuslikumalt tundma õppides võib sealt leida paljugi sügavat ja üllatavat. Nii näiteks olen viimasel ajal huvitunud kõikjal unustatud norra heliloojast Fartein Valenist ja uurinud üsna põhjalikult nii tema loomingut kui ka isiksust.» Oma tööst jutustab helilooja veel muudki huvitavat. Nii saame teada sedagi, et E. Tubina «Kontsert balalalkale ja orkestrile», mille esiettekanne oli Rootsis alles möödunud aasta märtsis, on kirjutatud otseselt selle teose esitaja Nikolai Tsvetnovi palvel. Viimane elab Göteborgis ja on elukutselt arst. Selle omapärase kontserdi saamisloost räägib Eduard Tubin pisut lähemaltki: «Nikolai Tsvetnov, kellele ka rootsi heliloojad on balalaika-teoseid kirjutanud, on virtuoosne balalaikamängija. Kord otsis ta mind kodust üles, et mulle üht-teist ette mängida ja oma pilli võimalusi näidata. See oli mulle tõeliseks avastuseks — olin varem alati olnud arvamusel, et selle instrumendi jaoks midagi tõsisemat kirjutada ei saa. Tänu oma kvardihäälestusele võimaldab aga balalaika saavutada uskumatult huvitavat akordikat. Nii kirjutasingi siis Tsvetnovi jaoks balalaikakontserdi.»

Kõnelemata sellest n.ö. erandlikust balalaikakontserdist, on Eduard Tubin kirjutanud keelpillidele teisigi teoseid, sealhulgas ka kaks viiulikontserti ja aldisonaadi, aga ka veel ühe harvaesineva kontsertteose — kontrabassikontserdi. E. Tubina «Esimene viiulikontsert» kuulub ka Vladimir Alumäe repertuaari (nagu tema soolonaatki), hiljuti valminud aldisonaadi kallal aga töötab prae-

jutanud ka eessõna hiljuti Moskvas kirjastatud «Viienda sümfoonia» partituurile. See sümfoonia, mille muusikas on kokku sulanud nukra rahvalaulu «Meil aiaäärne tänavas» viisikäigud ning pingeline dramatism, on Tubina üks populaarsemaid helitöid. Korduvalt on sümfoonia kõlanud paljude maade kontserdisaalides — alles hiljuti mängiti teda Austrias, lähemal ajal on aga oodata ettekannet Washingtonis.

Kuna helilooja «Kuuks sümfoonia», mis viiendast rohkem kui kümme aastat hiljem on kirjutatud, hoopis eripalgeline on, siis tundsi me huvit, kas ka «Kaheksandas sümfoonia» eelnevatega võrreldes midagi täiesti uut on. Siin põikab aga helilooja talle omase huumorimeelega otsesest vastusest kõrvale: «Las nüüd juba noored otsivad uut.» Pisut hiljem lisab aga siiski nii palju, et uus teos on kaheteisttoonimuuksika, kuid kirjutatud ilma seeriatehnikat kasutamata.

See aga, mis noortel uut on öelda, huvitab heliloojat vägagi: Heliloojate Liidus sai ka seekord paar tundi eesti noorte heliloojate — A. Pärdi, K. Singi, A. Marguste ja V. Tormise loomingut kuulatud. Sooje sõnu lausub E. Tubin nende kõigi kohta, eriti aga tõstis esile A. Pärdi esiksümfonia mõtteihedust ja väljenduslaadi lakoonilisust. Valmistab ju E. Tubinale heameelt, et enamik meie noorema põlvkonna heliloojaid on läbi teinud sama kooli, mis tema ise — prof. Heino Elleri suure ja nõudliku kooli. See pärast on ka enesestmõistetav, et oma seekordset Tallinnakülaskäigul, mis küll üsna lühikene oli, Eduard Tubin õige palju aega oma maestro seltsis mööda saatis. On ju Elleri selle toreda puu tüvi, mille okstekroon juba üle maade ja merede ulatub.

sepp.
«Estonia» orkester mängib väga hästi,» andis Eduard Tubin hinnangu juba pärast peaproovi. Kuid ega see ole esmakordne juhus, kus Eduard Tubinal on põhjust meie orkestreile hinnangut anda. Heliloojani on jõudnud heliplaadil ka tema «Kuues sümfoonia» Eesti Raadio sümfooniaorkestri ettekandes Neeme Järvi juhatusel.

Kui jutt Eduard Tubinaga tema muule loomingule kaldub, siis kuuleme, et oma uue, «Kaheksanda sümfoonia» partituuri lõpetas helilooja juba aprillikuus ning teose esiettekannet on lähemal ajal oodata nii Stokholmis kui Tallinnas. Peas aga mõlguvad mõtted juba 9. sümfooniast. Muidugi, selle teostamiseks tuleks eeskätt aega leida. Tööd ja tegemist on aga niigi küllalt — eriti Stokholmis asuvas Drottingholmi teatris, kus teatavasti etendatakse ainult vanu oopereid. Päris mitmed neist on seal E. Tubina poolt uuesti «taastatud». Näiteks olid A. Scarlatti ooperist «Armastuse vembud» säilinud ainult vokaalpartiid ja generaalbass. Nende põhjal pani helilooja uuesti kirja kogu ooperi partituuri,

bina «Esimene viiulikontsert» kuulub ka Vladimir Alumäe repertuaari (nagu tema soolosoonaatki), hiljuti valminud aldisonaadi kallal aga töötab praegu Eesti Raadio sümfooniaorkestri altist Raimond Sepp. Küsimise heliloojalt, miks nende instrumentaalteoste kõrval siis tšello veel ainsa keelpillina vaeslapse ossa on jäänud?

«Tšello kui instrument on mind alati võlunud,» vastab Eduard Tubin. «Kuid ühtlasi on just sellele pillile kõige raskem kirjutada. Proovinud siiski olen — juba kunagi ammu sai valmis kirjutatud tšellokontserdi esimene osa, prelüüd. Siis aga jäi töö millegipärast pooleli.»

Kõrvuti uute teostega ilmuvad ikka ja jälle mitmete maade kontserdikavadesse ka E. Tubina varasemad helitööd. Moskvast viibides kohtus helilooja sealse konservatooriumi dotsendi J. Fortunatoviga, kes väga põhjalikult on uurinud E. Tubina loomingut ning kir-

Lillede ja aplausiga tervitas täissaal «Krati» esietendusel helilooja Eduard Tubinat.

sis mooda saatis. On ja selle tore da puu tüvi, mille okstekroon juba üle maade ja merede ulatub.

MARIKA OJA

